

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 lutego 2021r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu XV Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: sędzia Joanna Andrzejak-Kruk

po rozpoznaniu w dniu 5 lutego 2021r. w Poznaniu na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa (...) SA z siedzibą w B.

przeciwko J. Z.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Złotowie

z dnia 24 lutego 2020r.,

sygn. akt I.C.826/19

1) oddała apelację,

2) zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 1.800,-zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

/-/ Joanna Andrzejak-Kruk

UZASADNIENIE

Pozwem złożonym 23.01.2018r. w postępowaniu nakazowym powód (...) SA w B. wystąpił o zasądzenie od pozwanej J. Z. kwoty 18.688,54zł z umownymi odsetkami za opóźnienie od 20.12.2017r. do dnia zapłaty oraz kosztami procesu według norm przepisanych. W uzasadnieniu powód podniósł, że jest w posiadaniu weksla wystawionego przez pozwaną 19.05.2017r., w którym pozwana zobowiązała się zapłacić powodowi w dniu 19.12.2017r. kwotę 18.688,54zł. Powód wezwał pozwaną do wykupu weksla, czego pozwana nie uczyniła.

W dniu 6.03.2018r. wydany został przeciwko pozwanej nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, w którym uwzględniono żądanie pozwu.

Pozwana złożyła zarzuty od nakazu zapłaty, zaskarżając go w całości i domagając się oddalenia powództwa. Pozwana powołała się na łączący strony stosunek podstawowy, w ramach którego wystawiła weksel gwarancyjny in blanco. Pozwana nie przeczyła, że podpisała umowę pożyczki oraz że nie realizowała harmonogramu spłat, podniosła natomiast, że na poczet spłaty pożyczki dokonała w okresie od lipca 2017r. do maja 2018r. wpłat w łącznej wysokości 2.365,-zł. Wg pozwanej w umowie znajdują się postanowienia dotyczące kosztów pożyczki, tj. prowizji w wysokości 7.547,-zł i opłaty za usługę (...) w wysokości 1.300,-zł, które stanowią klauzule abuzywne (art. 385¹ § 1 k.c.) względnie zmierzają do obejścia przepisów o odsetkach maksymalnych (art. 58 § 1 i 3 k.c.). W toku postępowania pozwana zwróciła ponadto uwagę, że wyeliminowanie tych postanowień z umowy powoduje konieczność przeliczenia

wysokości rat (z kwoty 415,-zł do kwoty 230,68zł), a wobec tego pozwana nie dopuściła się opóźnienia w płatności rat uzasadniającego wypowiedzenie umowy pożyczki.

Pismem z 28.11.2019r. powód poinformował, że pozwana w toku sprawy zapłaciła na jego rzecz kwotę 3.930,-zł, w związku z tym w tej części cofnął pozew i wniósł o umorzenie postępowania.

Wyrokiem z 24.02.2020r., sygn. akt I.C.826/19 Sąd Rejonowy w Złotowie: 1) umorzył postępowanie co do kwoty 3.930,-zł, 2) uchylił nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym z 6.03.2018r., sygn. akt (...) i oddalił powództwo, 3) zasądził od powoda na rzecz pozwanej 4.319,-zł tytułem zwrotu kosztów procesu z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

Apelację od wyroku złożył powód, zaskarżając go w pkt 2. i 3. oraz zarzucając naruszenie:

- art. 720 § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię skutkującą nieuzasadnionym oddaleniem powództwa w zakresie udzielonego kapitału pożyczki;

- art. 385⁽¹⁾ k.c. poprzez jego błędną wykładnię skutkującą nieuzasadnionym przyjęciem w realiach niniejszej sprawy, że postanowienia umowy pożyczki w szczególności w zakresie wynagrodzenia prowizyjnego, opłaty przygotowawczej, opłaty za tzw. (...) oraz odsetek są abuzywne, pomimo że są sformułowane w sposób jednoznaczny i określają cenę (wynagrodzenie), co wyklucza kontrolę abuzywności;

- art. 58 § 2 k.c. poprzez jego błędną wykładnię skutkującą nieuzasadnionym przyjęciem w realiach niniejszej sprawy, że postanowienia umowy pożyczki w szczególności w zakresie wynagrodzenia prowizyjnego, opłaty przygotowawczej, opłaty za tzw. (...) oraz odsetek są sprzeczne z zasadami uczciwości kupieckiej oraz prawami konsumenta i z tego powodu nienależne w wysokości dochodzonej przez powoda;

- art. 36a ustawy z dnia 12.05.2011r. o kredycie konsumenckim poprzez jego błędną interpretację polegającą na nieuzasadnionej odmowie zasądzenia całości kwot z tytułu pozaodsetkowych kosztów kredytu konsumenckiego, podczas gdy koszty mieszczące się w limicie wprowadzonym przez ww. przepis wyłączone są spod możliwości badania, czy stosowne postanowienia stanowią niedozwolone klauzule umowne.

W oparciu o te zarzuty powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie żądania pozwu w oddalonej części oraz zasądzenie na jego rzecz od pozwanej kosztów procesu, a ponadto o zasądzenie od pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację pozwana domagała się jej oddalenia oraz zasądzenia od powoda kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Z uwagi na to, że Sąd Okręgowy nie przeprowadzał postępowania dowodowego, niniejsze uzasadnienie ogranicza jedynie do wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku (art. 505¹³ § 2 k.p.c.).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja powoda nie zasługiwała na uwzględnienie.

Opierała się ona wyłącznie na zarzutach naruszenia prawa materialnego, stąd też Sąd Okręgowy, stosownie do art. 382 k.p.c., rozpoznał sprawę biorąc pod uwagę ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy. Co istotne, powód nie zgłaszał w postępowaniu odwoławczym dalszych wniosków dowodowych. Wprawdzie dołączył do apelacji wzór Załącznika nr 1 do umowy pośrednictwa (k.221), który – jak wyjaśnił – stosuje w umowach z pośrednikami i doradcami finansowym zawierającymi na jego zlecenie umowy pożyczki, nie żądał jednak przeprowadzenia z niego dowodu wraz ze wskazaniem faktów, które miały zostać przy pomocy tego środka dowodowego wykazane (art. 235¹ k.p.c.) ani też nie zawarł w apelacji uprawdopodobnienia, że powołanie tego dowodu w postępowaniu przed sądem

pierwszej instancji nie było możliwe albo potrzeba ich powołania wynikała później (art. 368 § 1² k.p.c. w zw. z art. 381 k.p.c.). Dla zastosowania art. 243² k.p.c. (w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.), a więc uznania dokumentów przedłożonych przez stronę do akt jako dowodu bez wydawania odrębnego postanowienia konieczne jest sformułowanie przez tę stronę wniosku dowodowego odpowiadającego wymogom z art. 235¹ k.p.c. Przepis art. 243² k.p.c. nie może być bowiem wykładany i stosowany w oderwaniu od innych przepisów regulujących postępowanie dowodowe oraz przytaczanie i ustosunkowywanie się do faktów wprowadzonych do procesu. Dokumenty zgromadzone w aktach sprawy lub w aktach do nich dołączonych stają się więc dowodem w sprawie jedynie w granicach, jakie wynikają z faktów wskazanych we wniosku dowodowym strony, a samo złożenie dokumentów do akt lub załączenie akt innej sprawy bez sformułowania przez stronę właściwego wniosku dowodowego nie pozwala potraktować tych dokumentów jako dowodów i czynić na ich podstawie ustaleń (por. M. Sieńko w: KPC Komentarz pod red. M. Manowskiej, WKP 2021, kom do art. 243² k.p.c.). Wobec niesformułowania wniosku dowodowego przez powoda nie było także podstaw do wydania postanowienia z art. 243² zd. 2 k.p.c. o pominięciu dowodu.

Sąd Rejonowy, co wyraźnie podkreślił, rozpoznawał sprawę w postępowaniu nakazowym jako roszczenie wywodzone z weksla. Był to weksel gwarancyjny wystawiony przez pozwaną na zabezpieczenie spłaty zadłużenia z tytułu udzielonej jej przez powoda na podstawie umowy z 19.05.2017r. pożyczki gotówkowej. W zarzutach od nakazu zapłaty pozwana podniosła, że weksel, będący wekslem in blanco, został przez powoda wypełniony niezgodnie z zawartym porozumieniem (deklaracją wekslową) i w tym zakresie odwołała się do treści stosunku podstawowego łączącego strony. Na skutek zarzutów pozwanej (dopuszczalnych w świetle art. 10 i 17 Prawa wekslowego) spór z płaszczyzny stosunku prawa wekslowego przeniósł się wprawdzie na płaszczyznę stosunku prawa cywilnego, natomiast w dalszym ciągu rozpoznaniu przez Sąd Rejonowy podlegało roszczenie wekslowe, gdyż Sąd przyjął – a założenie to nie było podważane w apelacji – że tylko na wekslu powód oparł powództwo, zaś w postępowaniu nakazowym, również w jego fazie po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty, obowiązywały ograniczenia wynikające z przepisów szczególnych dotyczących tego postępowania odrębnego, w tym zakaz zmiany powództwa (art. 495 § 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed 7.11.2019r. w zw. z art. 11 ust. 1 pkt 2 ustawy nowelizującej z dnia 4.07.2019r., Dz.U. 2019/1469 ze zm.).

W orzecznictwie uznaje się, że dochodząc wierzytelności wekslowej wierzyciel może w pozwie, niezależnie od powołania się na treść weksla, przytoczyć także fakty i dowody uzasadniające roszczenie wynikające ze stosunku podstawowego i tym samym oprzeć żądanie pozwu na dwóch podstawach faktycznych i prawnych, a jeżeli w takiej sytuacji okaże się, że zobowiązanie wekslowe nie istnieje, sąd musi rozpoznać żądanie wynikające z drugiej, dodatkowej podstawy przytoczonej przez powoda (por. wyrok SN z 14.11.2006r., II CSK 205/06, publ. OSNC 2007/9/139 czy wyrok SN z 11.02.2015r., I CSK 133/14). Z treści pozwu nie wynika jednak, aby w niniejszej sprawie powód dochodził zapłaty na dwóch podstawach faktycznych i prawnych. Rzeczą Sądu Rejonowego było zatem zbadanie, czy dołączony do pozwu weksel został wypełniony zgodnie z porozumieniem wynikającym z deklaracji wekslowej, a w konsekwencji czy powstało zobowiązanie wekslowe pozwanej (wystawca weksla in blanco staje się bowiem zobowiązany wekslowo tylko w granicach, w których tekst weksla odpowiada porozumieniu wekslowemu, por. np. wyroki SN: z 26.01.2001r., II CKN 25/00, publ. OSN 2001/7-8/117 i z 9.12.2004r., II CK 170/04). Jeżeli natomiast Sąd Rejonowy doszedł do wniosku, że zobowiązanie wekslowe nie powstało, to nie miał obowiązku dokonywać oceny, czy powodowi przysługuje (i w jakim ewentualnie rozmiarze) roszczenie wynikające z łączącej strony umowy pożyczki, gdyż powód nie powoływał takiej podstawy powództwa. Z tego względu nie mógł być skuteczny zarzut naruszenia art. 720 § 1 k.c., które powód wiązał z oddaleniem powództwa „w zakresie udzielonego kapitału pożyczki”.

Z ustaleń Sądu Rejonowego wynika, że strony zawarły 19.05.2017r. umowę pożyczki gotówkowej na kwotę 9.000,-zł, która była oprocentowana według stałej stopy 9,86% w skali roku, zaś pozaodsetkowe koszty pożyczki obejmowały: opłatę przygotowawczą 129,-zł, wynagrodzenie prowizyjne 7.547,- zł i wynagrodzenie za dodatkowe uprawnienia w ramach (...) 1.300,-zł. W rezultacie pozwana zobowiązała się do zapłaty kwoty 19.920,-zł w 48 miesięcznych ratach wynoszących po 415,-zł, przy czym zgodnie z harmonogramem (k.125) rat miały być spłacone do 1. dnia każdego kolejnego miesiąca, począwszy od 1.07.2017r., a na wysokość raty składały się: część kapitałowo-odsetkowa łącznie

228,-zł, opłata przygotowawcza 2,69zł (ostatnia rata 2,57zł), prowizja 157,23zł (ostatnia rata 157,19zł) i cena (...) 27,08zł (ostatnia rata 27,24zł).

Sąd Rejonowy uwzględnił zarzuty pozwanej i uznał, że postanowienia ujęte w pkt 1.4 ppkt b) i ppkt c) umowy pożyczki, przewidujące pobranie prowizji i wynagrodzenia za dodatkowe uprawnienia w ramach (...), stanowiły niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (tylko w tym zakresie Sąd Rejonowy zakwestionował umowę, a zatem bezprzedmiotowe były zarzuty apelacji odnoszące się do opłaty przygotowawczej i odsetek kapitałowych). Wprawdzie Sąd Rejonowy nie powołał się wprost na ten przepis w uzasadnieniu wyroku, natomiast niewątpliwie nawiązał do jego treści, oceniając sporne postanowienia pod kątem naruszenia praw i interesów pozwanej jako konsumenta. Należy natomiast uściślić, że tzw. abuzywność klauzul umownych nie skutkuje ich nieważnością (jak przyjął to Sąd Rejonowy), gdyż art. 385¹ § 1 i 2 k.c. przewiduje, że takie postanowienia nie wiążą konsumenta, natomiast strony są związane umową w pozostałym zakresie.

Nie ma racji powód wywodząc, że skoro zakwestionowane przez Sąd Rejonowy koszty pożyczki mieściły się w limicie pozaodsetkowych kosztów kredytu określonym w ustawie z 12.05.2011r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz.U. 2019/1083), to postanowienia przewidujące ich pobranie nie mogły zostać uznane za niedozwolone. Art. 36a u.k.k., obowiązujący od 11.03.2016r. (a więc również w dacie zawarcia umowy pożyczki łączącej strony), określa sposób obliczenia maksymalnej wysokości pozaodsetkowych kosztów kredytu według przedstawionego w tym przepisie wzoru oraz przewiduje, że pozaodsetkowe koszty kredytu w całym okresie kredytowania nie mogą być wyższe od całkowitej kwoty kredytu. W niniejszej sprawie nie było sporu, że wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu nie przekraczała wyznaczonych limitów. Okoliczność, że obowiązuje ustawowy limit kosztów pozaodsetkowych nie wyłącza jednak kontroli konkretnych postanowień wzorca umowy, które odnoszą się do takich kosztów, pod kątem skuteczności ich inkorporacji do stosunku prawnego oraz pod względem ich abuzywności. Celem wprowadzenia regulacji o pozaodsetkowych kosztach kredytu było to, że ograniczenie możliwości pobierania nadmiernych odsetek wynikające z art. 359 § 2¹ k.c. nie stanowiło wystarczającego instrumentu ochrony interesów konsumenta w sytuacji, gdy przedsiębiorcy, przestrzegając regulacji dotyczących maksymalnej wysokości odsetek, jednocześnie zastrzegali wysokie prowizje i dodatkowe opłaty o charakterze pozaodsetkowym. W konsekwencji tego rodzaju praktyk łączne koszty obsługi długu niejednokrotnie przekraczały wysokość zaciągniętej pożyczki lub kredytu. Wysokie koszty pozaodsetkowe, w przypadku korzystania przez konsumenta z pożyczek i kredytów w kilku instytucjach jednocześnie, powodowały szybko rosnący obszar zadłużenia. Uwzględniając te przesłanki ustawodawca podjął działania regulacyjne, których celem było zapobieganie przypadkom pobierania przez kredytodawców kredytu konsumenckiego nieuzasadnionych (zbyt wysokich) opłat (Uzasadnienie projektu ustawy nowelizującej z dnia 5.08.2015r., VII kadencja, druk sejm. nr 3460, s.19). Nowa regulacja miała więc stanowić dodatkowe zabezpieczenie praw konsumentów, a nie instrument usprawiedliwiający ustalanie wysokości konkretnych kosztów kredytu na takim poziomie, aby łączna ich wysokość była wysokością maksymalną dopuszczoną przez ustawę o kredycie konsumenckim.

Prawidłowość kierunku wykładni przyjętego przez Sąd Rejonowy jednoznacznie potwierdza orzecznictwo TSUE na tle Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5.04.1993r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U.U.E.L. 1993/95/29). Dyrektywa stanowi w art. 1 ust. 2, że warunki umowy odzwierciedlające obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze oraz postanowienia lub zasady konwencji międzynarodowych, których stroną są Państwa Członkowskie, nie będą podlegały przepisom niniejszej dyrektywy. W wyroku z dnia 26.03.2020r., C-779/18 (sprawa (...) SA i (...)) TSUE stwierdził, że art. 1 ust. 2 dyrektyw należy interpretować w ten sposób, że z zakresu jej stosowania nie jest wyłączony warunek umowny, w którym ustala się całkowite pozaodsetkowe koszty kredytu z poszanowaniem maksymalnego pułapu przewidzianego w przepisie krajowym, niekoniecznie biorąc przy tym pod uwagę rzeczywiste poniesione koszty. Wyrok TSUE zapadł na tle sprawy, w której zastosowanie znajduje art. 36a u.k.k., przy czym Trybunał podkreślił, że w jego ocenie przepis ten nie określa praw i obowiązków stron umowy, lecz poprzestaje na ograniczeniu ich swobody ustalenia pozaodsetkowych kosztów kredytu powyżej pewnego poziomu, co nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy sprawdził, czy takie ustalenie ma ewentualnie nieuczciwy charakter poniżej określonego prawnie pułapu (pkt 57 uzasadnienia).

Podsumowując, art. 36a u.k.k. nie stanowi, odwrotnie niż przyjmuje to powód, *lex specialis* w stosunku do art. 385¹ § 1 k.c. i nie wyłącza możliwości uznania konkretnych postanowień umowy dotyczących pozaodsetkowych kosztów kredytu za klauzule abuzywne.

Dokonując oceny postanowień w przedmiocie prowizji i wynagrodzenia za (...) Sąd Rejonowy nie naruszył art. 385¹ § 1 k.c., choć trzeba stwierdzić, że argumentacja Sądu co do przyczyn zastosowania tego przepisu jest nadmiernie skrótowa. Dla uznania danej klauzuli za abuzywną konieczne jest kumulatywne spełnienie przesłanek: kształtowania praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażącego naruszenia interesów konsumenta. Za działanie wbrew dobrym obyczajom uznaje się wprowadzenie do wzorca klauzul umownych, które godzą w równowagę kontraktową stron (por. np. zob. wyrok SN z 15.01.2016r., I CSK 125/15). „Rażące naruszenie interesów konsumenta” oznacza natomiast nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na jego niekorzyść w określonym stosunku obligacyjnym. Chodzi zatem o zachwianie równowagi kontraktowej wyrażające się w tym, że kontrahent konsumenta zastrzega dla siebie nadmierne korzyści lub uprzywilejowaną pozycję, wyraźnie i w znacznym stopniu przewyższające korzyści uzyskane przez konsumenta lub pod innym względem znacznie pogarszające sytuację konsumenta (por. np. wyrok SN z 13.07.2005r., I CK 832/04). Określenie „rażąco” należy przy tym interpretować jako znaczne odbieganie przyjętego uregulowania od zasad uczciwego wyważenia praw i obowiązków, a oceny tej nie należy ograniczać do kwestii czysto ekonomicznych, lecz uwzględniać również i inne okoliczności, jak np. niewygodę, na jaką konsument został narażony, stratę czasu.

W pkt 1.4.b) umowy pożyczki (o wysokości 9.000,-zł) ustalono wynagrodzenie prowizyjne w wysokości 7.547,-zł. W apelacji powód podniósł, że prowizja stanowi część składową świadczenia głównego, gdyż określa cenę (wynagrodzenie), a ponieważ postanowienie o prowizji jest jednocześnie sformułowane jednoznacznie, to wyłączona jest możliwość jego oceny na podstawie art. 385¹ § 1 k.c. (gdyż przepis ten stanowi, że przewidziany w nim skutek nie dotyczy postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny). Stanowisko powoda o tyle nie poddaje się weryfikacji, że umowa z 19.05.2017r. nie zawiera wyjaśnienia celu pobrania prowizji, a choć prowizja została wymieniona w art. 5 pkt 6a) ustawy o kredycie konsumenckim jako jeden z rodzajów kosztów (składających się na całkowity koszt kredytu), które konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o kredyt, to pojęcie to nie ma ustalonego w ustawie zakresu. Dopiero w uzasadnieniu apelacji powód zawarł twierdzenia, że prowizja jest wynagrodzeniem za udostępnienie pożyczkodawcy kapitału do korzystania przez określony czas, zaś jej wysokość jest uzasadniona poniesieniem przez powoda konkretnych, wymienionych kwotowo w apelacji kosztów (podatek dochodowy od osób prawnych, wynagrodzenie za pośrednictwo, koszt pozyskania kapitału). Powołanie się na te fakty na tym etapie sprawy było jednak spóźnione w rozumieniu art. 381 k.p.c. (pозwana wprost wytknęła to w odpowiedzi na apelację) i z tego względu podlegały one pominięciu, gdyż powód nie podjął nawet próby uprawdopodobnienia, że nie mógł ich powołać w postępowaniu przed Sądem Rejonowym czy też że potrzeba powołania się na nie wynikała później. W konsekwencji Sąd Okręgowy ocenił postanowienie o prowizji wyłącznie w oparciu o treść umowy pożyczki oraz wyjaśnienia udzielone przez powoda w postępowaniu w I instancji (tj. w piśmie procesowym z 28.11.2019r. stanowiącym odpowiedź na zarzuty od nakazu zapłaty), powtórzone także w apelacji.

Pozwana w odpowiedzi na apelację słusznie zauważa, że wykładając pojęcie „świadczenia głównego” właściwym jest posiłkowe sięganie do wypracowanego w doktrynie rozróżnienia na świadczenia główne i uboczne. Za główne uznawane są więc świadczenia stron objęte postanowieniami przedmiotowo istotnymi danej umowy (essentialia negotii), czyli świadczenia, które zmierzają do osiągnięcia celu umowy i pozwalają na identyfikację określonego typu stosunku prawnego (tak też np.: K.Zagrobelny [w:] E.Gniewek (red.), KC Komentarz, Warszawa 2004, s.909, M.Skory, „Klauzule abuzywne w polskim prawie ochrony konsumenta”, Zakamycze 2005, s.179-180). Essentialia negotii umowy pożyczki uregulowanej w art. 720 § 1 k.c. są: zobowiązanie dającego pożyczkę (pożyczkodawcy) do przeniesienia na własność biorącego określonej ilości pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku oraz zobowiązanie biorącego (pożyczkobiorcy) do zwrotu tej samej ilości pieniędzy albo tej samej ilości rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości. Nie został w tym przepisie przewidziany obowiązek wniesienia prowizji, a zatem nie

stanowi on głównego świadczenia pożyczkobiorcy. Analogiczne stanowisko Sąd Najwyższy zajął co do obowiązku uiszczenia przez posiadacza rachunku bankowego prowizji i opłat związanych z prowadzeniem rachunku bankowego (por. wyrok z 6.04.2004r., I CK 472/03), czyli w sytuacji zbliżonej.

W przedmiotowej umowie pożyczki zastrzeżono jej oprocentowanie według stałej stopy 9,86% w skali roku, co w całym okresie trwania umowy dawało kwotę 1.944,-zł. Z istoty odsetek tzw. kapitałowych wynika, że to one, a nie prowizja, stanowią wynagrodzenie wierzyciela za udostępnienie środków pieniężnych do korzystania dłużnikowi. Można zgodzić się z powodem co do tego, że w związku z prowadzoną działalnością polegającą na udzielaniu kredytów konsumenckich i zawieraniem poszczególnych umów ponosi on koszty tzw. operacyjne oraz ryzyko związane z niespłaceniem kredytów i brakiem możliwości ich skutecznego wyegzekwowania, a koszty te powinna mu rekompensować prowizja. Powód – z powołaniem na uzasadnienie projektu nowelizacji ustawy o kredycie konsumenckim, która wprowadziła art. 36a – wskazywał na to, że koszty operacyjne w segmencie pożyczek udzielanych na dłuższe okresy stanowią 27,5-51% kwoty pożyczki, zaś koszty ryzyka – ok. 22-25%, a zatem całkowite koszty pożyczki udzielonej na okres ok. 1 roku będą oscylować w granicach 49,5-76% kwoty pożyczki. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że prowizja zastrzeżona w przedmiotowej umowie stanowiła aż ok. 84% kwoty pożyczki, a zatem istotnie przekraczała maksymalną wysokość kosztów operacyjnych i kosztów ryzyka wynikającą z przytoczonych przez powoda danych, co nie zostało przez niego w żaden sposób uzasadnione. Pozwana słusznie zwróciła uwagę w odpowiedzi na apelację, że prowizja może przybrać formę ryczałtu, natomiast ustalenie jego wysokości nie może być dowolne i oderwane od poniesionych przez powoda w związku z udzieleniem pożyczki kosztów.

W pkt 1.4.c) umowy pożyczki (o wysokości 9.000,-zł) ustalono wynagrodzenie w wysokości 1.300,-zł z tytułu przyznania pożyczkobiorcy na jego wniosek dodatkowych uprawnień określonych jako (...). Zgodnie z pkt 15 umowy, w ramach tego pakietu pożyczkobiorca był uprawniony do: 1) domagania się – według swego wyboru – jednorazowego „bezpłatnego” odroczenia daty płatności dwóch kolejnych rat o jeden miesiąc albo obniżenia o 50% maksymalnie czterech kolejnych rat (wysokość rat wynosiła 415,-zł miesięcznie, a odroczone raty lub części obniżonych rat miały wówczas zostać spłacone w dodatkowym okresie kredytowania); 2) skrócenia postawienia pożyczki do swojej dyspozycji z 14 do 10 dni roboczych; 3) otrzymywania powiadomień SMS: o przelewie pożyczki na jego konto, o terminie płatności rat 5 dni przed jego nadejściem oraz o zaksięgowaniu płatności raty.

Abuzywność tego postanowienia pozwana w odpowiedzi na apelację słusznie wiązała z całkowitym brakiem ekwiwalentności świadczeń, a mianowicie wynagrodzenie za usługę dodatkową było nieadekwatne do kosztów jej zrealizowania, gdy tymczasem opłata powinna odpowiadać kosztom czynności, za które ją pobrano. Zapewnienie pozwanej dodatkowych uprawnień nie powodowało powstania dla pożyczkodawcy kosztów, które swoim rozmiarem choćby zbliżyły się do wysokości opłaty, a jednocześnie wynagrodzenie za (...) stanowiło aż ok. 14,5% udzielonej pożyczki. Powód nie wskazał, czym kieruje się obliczając przedmiotową opłatę, a jej wysokość w zestawieniu z zaoferowanymi w zamian uprawnieniami jest rażąco wygórowana. Sprzecznością samą w sobie jest zaś przyznanie pożyczkobiorcy uprawnienia do „bezpłatnego” odroczenia czy obniżenia raty i jednoczesne pobranie za to opłaty (skorzystanie z tego uprawnienia nie daje więc pożyczkobiorcy żadnych korzyści finansowych, tylko generuje kolejne koszty). Wątpliwości budzić musi zresztą rzeczywisty charakter wynagrodzenia za (...), skoro w umowie przewidziano, że nieskorzystanie z przyznanych w jego ramach uprawnień z części czy też z jakichkolwiek dodatkowych uprawnień pozostaje bez wpływu na zobowiązanie pożyczkobiorcy z tytułu zapłaty jego ceny. Podkreślany przez powoda fakultatywny charakter (...) jest zaś w istocie pozorny, skoro we wzorcu umowy z góry przewidziano, że pożyczkobiorca wnioskuje o jego udzielenie (w pkt 1.4.c) umowy wymieniając pobierane przez powoda opłaty wskazano, że jest to m.in. wynagrodzenie z tytułu przyznania na wniosek pożyczkobiorcy (...). Z niekwestionowanych w apelacji ustaleń Sądu Rejonowego wynika ponadto, że pośrednik kredytowy, który w imieniu powoda podpisywał umowę pożyczki, w ogóle nie pytał pozwanej o ten, rzekomo fakultatywny, wniosek.

Podsumowując, stosunek zobowiązaniowy w zakresie obciążenia pozwanej kosztami pozaodsetkowymi obejmującymi prowizję i wynagrodzenie za (...) ukształtowano w sposób nierównorzędny, rażąco niekorzystny dla konsumenta, naruszając jego interes ekonomiczny. Niekorzystne ukształtowanie sytuacji ekonomicznej konsumenta jest natomiast

traktowane w orzecznictwie jako jeden z możliwych przejawów rażącego naruszenia jego interesów (por. wyrok SN z 15.11.2019r., V CSK 347/18).

Wyeliminowanie z umowy pożyczki zawartej przez strony postanowień dotyczących prowizji (7.547,-zł) i wynagrodzenia za (...) (1.300,-zł) powoduje, że pozwana zobowiązana była zwrócić pożyczkę w kwocie 9.000,-zł oraz zapłacić opłatę przygotowawczą 129,-zł i odsetki kapitałowe 1.944,-zł, co łącznie daje 11.073,-zł. Jednocześnie obniżeniu uległa wysokość rat pożyczki – z kwoty 415,-zł miesięcznie do kwoty 230,69zł (część kapitałowo-odsetkowa łącznie 228,-zł i opłata przygotowawcza 2,69zł; Sąd Rejonowy przy wyliczeniu wysokości rat niezasadnie pominął odsetki kapitałowe) i ostatnia rata 230,57zł. Do dnia 1.11.2017r. pozwana powinna spłacić pięć pierwszych rat w łącznej wysokości 1.153,45zł, zaś z zestawienia dołączonego do pisma procesowego powoda z 28.11.2019r. wynika, że do tej daty dokonała wpłat w łącznej wysokości 1.245,-zł (k.117).

Powód złożył oświadczenie o wypowiedzeniu umowy pismem z 19.11.2017r., które zostało doręczone pozwanej 24.11.2017r. (k.136v), wskazując w wypowiedzeniu jako jego przyczynę nieregulowanie zobowiązań umownych zgodnie z ustalonym kalendarzem (k.132). Powód nawiązał zatem do pkt 8.1.a) umowy pożyczki, w którym przewidziano, że pożyczkodawca może wypowiedzieć umowę w przypadku, gdy opóźnienie w płatności kwoty równej jednej racie przekroczy 30 dni (k.123). Na dzień złożenia pozwanej oświadczenia o wypowiedzeniu pozwana nie miała jednak żadnej zaległości, gdyż wszystkie wymagalne do tego czasu raty zostały przez nią pokryte wpłatami w łącznej wysokości 1.245,-zł. Oświadczenie o wypowiedzeniu było więc nieskuteczne i nie mogło w konsekwencji doprowadzić do rozwiązania umowy pożyczki z upływem 30-dniowego terminu wypowiedzenia.

Powód wypełnił weksel in blanco w dniu 19.11.2017r. na kwotę 18.688,54zł. Wypełnienie weksla nastąpiło niezgodnie z zawartym porozumieniem wekslowym, jak prawidłowo uznał Sąd Rejonowy. Powód, stosowanie do pkt 8.2 umowy pożyczki i pkt a) i b) deklaracji wekslowej, miał prawo wypełnić weksel w przypadku, gdy opóźnienie w płatności kwoty równej jednej racie przekroczyło 30 dni, a także w terminie 14 dni od wypowiedzenia umowy w trybie określonym w pkt 8.1b). Na dzień wypełnienia weksla po stronie pozwanej nie istniało żadne opóźnienie w płatności.

Jak już zostało to wyjaśnione, wypełnienie przez wierzyciela weksla in blanco niezgodnie z porozumieniem powoduje, że zobowiązanie wekslowe nie powstaje. Roszczenie powoda wywodzone z weksla było zatem bezzasadne i Sąd Rejonowy w pkt 2. wyroku prawidłowo zastosował art. 496 k.p.c. (w brzmieniu sprzed 7.11.2019r. – art. 11 ust. 1 pkt 2 ustawy nowelizującej z dnia 4.07.2019r., Dz.U. 2019/1469 ze zm.), uchylając nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym i oddalając powództwo.

W tym stanie rzeczy i na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Okręgowy oddalił apelację powoda jako bezzasadną.

O kosztach procesu w instancji odwoławczej Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., obciążając nimi powoda jako stronę przegrywającą. Pozwana na tym etapie sprawy poniosła koszty zastępstwa procesowego – wynagrodzenie pełnomocnika, którego wysokość ustalono na 1.800,-zł (§ 15 ust. 1 i 2 w zw. z § 2 pkt 5 i § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, t.j. Dz.U. 2018/265). Koszty te powód winien zwrócić pozwanej.

/-/ Joanna Andrzejak-Kruk